

1707: Een wisseling van de wacht

Een vergelijking tussen Andrew Fletcher en George Lockhart in religieus perspectief



Maaïke Bosboom

3687058

m.e.bosboom@students.uu.nl

Bachelorscriptie

Onderzoeks Seminar III: Wereldoorlog 0.1

David Onnekink en Renger de Bruin

31 januari 2014

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Hoofdstuk I: De weg naar een Unie	7
Fletcher, Lockhart en de Glorious Revolution	8
Court, Country en Cavaliers	9
Het parlementaire debat.....	12
De doodsteek voor de oppositie	14
Conclusie	15
Hoofdstuk II: De pamfletten van Andrew Fletcher	16
Schotland na de Union of the Crowns.....	16
Arbitraire machtsverhoudingen en absolute monarchieën	17
Een evenwichtig Europa.....	19
Conclusie	21
Hoofdstuk III: Het pamflet van George Lockhart	23
De rol van God en de onrechtmatigheid van de Glorious Revolution.....	24
Engelse invloed op het Schotse beleid	25
Schotse toegeeflijkheid bij de onderhandelingen	26
Conclusie	27
Conclusie	29
Literatuurlijst	31

Afbeelding titelpagina: ‘The Act of Union presented to Queen Anne by the Duke of Queensbury and Dover’, gravure ca. 1786.

Bron: British Museum,

http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=3172075&partId=1&searchText=Union+1707&page=1 (versie 23 januari 2014).

Inleiding

Op 1 september 2014 zal er in Schotland een referendum plaats vinden over de vraag of Schotland deel uit moet blijven maken van het Verenigd Koninkrijk. Het Verenigd Koninkrijk kwam op 1 mei 1707 tot stand door het ondertekenen van de *Acts of Union* in Schotland en Engeland. Vandaag de dag, na een unie van 307 jaar, is het de grote droom van de Schotse Nationale Partij om weer een onafhankelijk Schotland te zijn.¹ Een dergelijk verlangen naar een onafhankelijke Schotse natie is niet nieuw, want al in 1713, zes jaar na het sluiten van de unie werd door de Schotse afgevaardigden in het Britse parlement een motie ingediend om de unie te ontbinden. Deze werd echter niet aangenomen. Reeds in de jaren voorafgaand aan het sluiten van de unie, met name tussen 1702 en 1707, werd door de oppositiepartijen in het Schotse parlement hevig gestreden tegen een unie met Engeland, maar het mocht niet baten.

Al in 1714 schreef de Schotse oud-parlementariër George Lockhart of Carnwath in zijn *Memoirs Concerning the Affairs of Scotland...*, een stuk waarin hij een gedetailleerde beschrijving van de Schotse parlementaire discussies tussen 1702 en 1707 gaf, dat vele Schotse parlementsleden door het Engelse hof waren omgekocht om in 1707 voor een totale unie met Engeland te stemmen.² In het huidige academische debat wordt deze corruptie door vele historici dan ook als de verklaring gezien voor de uiteindelijke totstandkoming van de unie in 1707, ondanks het grote parlementaire verzet in de jaren daarvoor. William Ferguson stelt dat het Engelse hof door het omkopen van Schotse parlementariërs de toch al verdeelde oppositiepartij in het parlement heeft kunnen verzwakken en op die manier haar eigen wil, die van een totale unie, heeft kunnen doorvoeren.³ Patrick W.J. Riley ondersteund deze visie en voegt daaraan toe dat het parlement bestond uit zelfzuchtige mannen, die niet uitgingen van het belang voor de natie, maar slechts uit waren op eigen gewin.⁴

Christopher A. Whatley stelt echter dat de visie van het omgekochte parlement achterhaald is en wijst op het bestaan van oprechte steun voor het Engelse standpunt. Hij schrijft dat ministers en andere staatsambtenaren wel degelijk door overtuigende redevoeringen oprechte stemmen hebben binnengehaald en niet alleen door omkoping.⁵ Daarnaast wijst Paul. H. Scott op de risico's voor de Schotse natie die gepaard gingen met het tegenaan van een unie. Hij noemt mogelijke Engelse militaire intimidatie en het veiligstellen van de protestantse religie de twee grootste hekelpunten, daar het risico van een jakobitische invasie in Schotland te groot zou zijn, indien het zich niet zou

¹ NOS (versie 23 november 2013), <http://nos.nl/artikel/579443-zelfstandig-schotland-houdt-queen.html>, (versie 23 januari 2014).

² G. Lockhart, *Memoirs*, Daniel Szechi ed. (Aberdeen 1995).

³ W. Ferguson, *Scotland's Relations with England: A Survey to 1707*, (Edinburgh, 1977), 230-231.

⁴ P.W.J. Riley, *The Union of England and Scotland: A study in Anglo-Scottish politics of the eighteenth century*, (Manchester, 1978), xvi.

⁵ C.A. Whatley, 'The Issues Facing Scotland in 1707', in: S.J. Brown en C.A. Whatley (ed.), *Union of 1707: New Dimensions*, (Edinburgh 2008), 18.

aansluiten bij Engeland.⁶ Whatley en Scott gaan ervan uit dat het Schotse parlement een bewuste keuze heeft gemaakt om voor de unie te stemmen terwijl Ferguson en Riley eerder van een zwakte, namelijk Engelse omkoping, uitgaan. De totstandkoming van de unie is volgens hen uiteindelijk te danken aan de zwakte van de oppositie partij, die er niet toe instaat was om een eenduidig standpunt uit te dragen en daarom gevoelig was voor omkoperij.

Het feit blijft echter staan, dat er tijdens de stemming in 1707 nog altijd Schotse parlementsleden tegen een totale unie hebben gestemd. Whatley en Scott mogen wellicht een punt hebben dat enkele parlementariërs een bewuste keuze hebben gemaakt door voor de unie te stemmen, maar toch waren er ook die bewust tegen stemden. Er bestonden dus wel degelijk oprechte parlementsleden in de oppositiepartij, al lijkt Riley het tegengestelde te beweren. Uitgaande van deze feiten lijkt het waarschijnlijker dat het uiteindelijk de verdeeldheid van de oppositiepartij geweest is die de het verzet de das om heeft gedaan, zoals ook Ferguson stelt.⁷ Om deze verdeeldheid te kunnen verklaren, moet eerst duidelijk worden waar het uniedebat in het Schotse parlement eigenlijk om draaide. Wat waren de hekelpunten van de oppositiepartij om tegen een totale unie met Engeland te zijn? Waren tegenstanders van een unie bang voor het verlies van de Schotse onafhankelijkheid, ondergeschiktheid op het economische vlak of de invloed van de Anglicaanse kerk op die van de Schotse Kirk? Hoe verschilden deze standpunten van elkaar? Kortom, liggen de oorzaken van de verdeeldheid op het politieke, economische of religieuze vlak of zijn deze vlakken überhaupt niet van elkaar te scheiden in het Schotland van het begin van de 18^{de} eeuw?

Het Schotse uniedebat speelde zich af tegen het decor van de Spaanse Successie oorlog op een kantelpunt in de geschiedenis. Waar in de 17^{de} eeuw de politiek met name beïnvloed werd door religieuze standpunten, verschoof deze rol in de 18^{de} eeuw van religie naar economische belangen. Er is in het academische debat dan ook een discussie gaande over de aard van de Spaanse Successieoorlog (1701-1713). Deze oorlog brak uit tussen verschillende grootmachten op het continent naar aanleiding van het overlijden van de kinderloze Spaanse Koning, Carlos II. In zijn testament had Carlos laten vastleggen dat Philip van Anjou, de kleinzoon van de Franse koning Lodewijk XIV, de troon zou erven, maar de meeste grootmachten in Europa waren het hier niet mee eens en er brak een oorlog uit. Ging het in deze strijd echter om het verdedigen van het protestante geloof tegen de macht van de katholieke Lodewijk of om het behouden van de machtsbalans in Europa en het nastreven van handelsbelangen?

David Onnekink stelt dat de algemene tendens in het debat is dat buitenlandse politiek weinig meer met religie te maken had na het sluiten de Vrede van Westfalen in 1648. Oorlogen werden vanaf dat moment gevoerd om het versterken van handelsbelangen en het behouden van de

⁶ P.H. Scott, *1707, The Union of Scotland and England*, (Edinburgh, 1979), 38-50.

⁷ Ferguson, *Scotland's Relations with England*, 186-9.

machtsbalans.⁸ Andrew Thompson stelt echter dat er na Westfalen wellicht minder gesproken werd over religieuze oorlogen, maar dat men wel degelijk nog geïnteresseerd was in religie. Hij brengt de theorie over de machtsbalans in Europa zelfs in verband met een zekere balans tussen katholieken en protestanten die behouden moest blijven.⁹ K.A.J. McLay beargumenteert net als Thompson dat de machtsbalans niet louter over economie en handelsbelangen ging, maar wel degelijk ook een religieuze dimensie had. Volgens McLay is het dan ook geen toeval dat tijdens de Spaanse Successieoorlog katholieke grootmachten, zoals Frankrijk en Spanje, tegenover protestante grootmachten, zoals Engeland, de Republiek en het Habsburgse Rijk, kwamen te staan.¹⁰ Er vond dus een wisselwerking plaats van economische belangen en religieuze overtuiging, die zo nu en dan zelfs hand in hand met elkaar konden gaan. In de loop van de 18^{de} eeuw zouden economische belangen echter de boventoon gaan voeren op het gebied van buitenlandse politiek en zouden religieuze overtuigingen meer en meer naar de achtergrond verschuiven.

Als we de standpunten van de Schotse oppositiepartij in het licht van deze macro-Europese ontwikkelingen plaatsen, komt met namen de vraag naar voren in hoeverre deze standpunten beïnvloed werden door religie? Heeft dit de verdeling van de partij in de hand gewerkt?

Om dit te kunnen onderzoeken zal deze studie zich focussen op twee parlementsleden; Andrew Fletcher of Saltoun en de eerder genoemde George Lockhart of Carnwath. Beiden leken dezelfde doelstelling te hebben; het voorkomen van een totale unie met Engeland. Bij het sluiten van een dergelijke unie zou het Schotse parlement immers worden afgeschaft en beiden waren ervan overtuigd dat dit niet in het belang van Schotland was. Maar schijn bedriegt, want beiden hadden compleet verschillende achtergronden. Lockhart was episcopalist en openlijk jakobiet en steunde de verdreven katholieke koning James II, terwijl Fletcher, een protestant, de komst van een katholieke koning verafschuwde, daar dit volgens hem alleen een absoluut monarch kon zijn. Er was dus sprake van religieuze verschillen tussen de twee, maar heeft dit hun standpunten wat betreft de unie beïnvloed?

Om deze vraag te beantwoorden, worden in deze studie de standpunten van beiden heren aangaande de unie vergeleken aan de hand van een pamflet van Lockhart en een vijftal pamfletten van Fletcher. Al deze zes pamfletten beschrijven de unie of het parlementaire debat voorafgaand aan de unie en dragen in meer of mindere maten de standpunten van de auteurs uit. Om te kunnen bepalen in hoeverre deze standpunten beïnvloed zijn door de religieuze achtergrond van beide auteurs zal de studie zich met name focussen op religieus taalgebruik, religieuze verwijzingen en uitlatingen over andere religies de eigen religie. Het eerste hoofdstuk zal een korte samenvatting van het parlementaire

⁸ D.M.L. Onnekink, 'Introduction: The 'Dark Alliance' between Religion and War', in: D.M.L. Onnekink, *War and Religion after Westphalia, 1648-1713*, (Farnham, 2009) 2.

⁹ A. Thompson, 'The balance of power, Universal monarchy and the protestant interest', in idem, *Britain, Hanover and the Protestant Interest, 1688-1756* (Woodbridge, 2006) 25-41.

¹⁰ K.A.J. McLay, 'The Blessed Trinity: The Army, the Navy and Providence in the Conduct of Warfare, 1688-1713', in: D.M.L. Onnekink, *War and Religion after Westphalia, 1648-1713*, (Farnham, 2009) 107.

debat en de gebeurtenissen tussen 1702 en 1707 weergeven. In het tweede en derde hoofdstuk zullen vervolgens de pamfletten Fletcher en Lockhart geanalyseerd worden. In het geval van Fletcher zal de focus dus met name liggen op de vraag in hoeverre hij zich in zijn politieke standpunten al dan niet liet leiden door zijn protestante geloof en de wil dit te beschermen zijn en hoe zij zijn visie op het jakobitisme beargumenteert. Voor Lockhart zal de focus juist liggen op het uitdragen van de jakobitische ideologie en zijn verklaring voor het protestants jakobitisme.

Hoofdstuk I: De weg naar een Unie

De koninkrijken Engeland en Schotland waren al sinds 1603 met elkaar verbonden door de *Union of the Crowns*. Toen de Engelse koningin Elizabeth I stierf zonder nageslacht, werd de Schotse koning James VI ook koning van Engeland als James I. In theorie was deze unie een constructie waarbij beide koninkrijken evenwichtig aan elkaar zouden zijn, maar als snel bleek dit niet het geval. Omdat James van oorsprong Schots was, ligt het in de lijn der verwachtingen dat de Schotse belangen een grote rol zouden gaan spelen in Engeland, maar volgens Scott werd het Schotse koninkrijk vanaf dit moment onderdeel van het Engelse en niet andersom.¹¹ Pas onder de opvolgers van James, zijn zoon Charles I en kleinzoon Charles II, werd dit een probleem onder de Schotse bevolking, omdat beiden volledig in Engeland opgegroeid waren en totaal geen verbintenis met hun Schotse wortels meer hadden.¹² Naast het delen van de monarch bleven de twee koninkrijken los van elkaar bestaan, maar het Schotse parlement was duidelijk ondergeschikt aan het Engelse met als gevolg dat Schotland meegezogen werd in Engelse oorlogen op het continent en op zee en dit een destructief effect op de Schotse handel had.¹³

Na de dood van Charles II in 1685 kwam zijn katholieke broer, James II, aan de macht. James II had niet de wens om het katholicisme her in te voeren, maar trachtte wel een toleranter klimaat te creëren jegens katholieken via het doorvoeren van de *Declaration of Indulgence* in 1687, waarin een zekere vrijheid van religie werd vastgelegd.¹⁴ Mede door deze wet en het feit dat James bij zijn tweede vrouw een katholieke zoon verwekte, werd de angst voor een toekomstige katholieke dynastie in Engeland groter. In 1688 werd James dan ook afgezet door zijn eigen dochter Mary en haar calvinistische echtgenoot Willem van Oranje, toenmalig stadhouder in de Republiek, en vluchtte hij naar het hof van de katholieke, Franse koning Lodewijk XIV. James' zoon, James Francis Edward, *The Old Pretender*, groeide op aan dit hof en bleef vanuit Frankrijk aanspraak maken op de Engelse troon.

Na deze *Glorious Revolution* en het aanstellen van William en Mary als nieuwe koning en koningin was het gevaar van een katholieke vorst geweken, maar in Schotland maakten het paar zich al snel ongeliefd.¹⁵ Door zich volledig op Engeland en de Republiek te richten, werd volgens het parlement in Edinburgh de Schotse belangen in de internationale handel niet nagestreefd. In 1688 zag het Schotse parlement een kans om de *Lords of the Articles* af te schaffen en op die manier onder het juk van de monarch en dus van de Engelsen uit te komen en zo zelf de Schotse handelsbelangen te

¹¹ Scott, 1707, *The Union of Scotland and England*, 4.

¹² Ibidem, 5.

¹³ Ibidem, 6.

¹⁴ G. Holmes (ed.), *Britain after the Glorious Revolution, 1689-1714*, (Londen, 1969), 7.

¹⁵ Ferguson, *Scotland's Relations with England*, 174.

behartigen.¹⁶ Toch was er nog reden tot ontevredenheid, daar William trachtte een unie tussen de twee koninkrijken te sluiten. Vele Schotten waren van dit idee echter niet gediend, omdat volgens hen op die manier de Schotse onafhankelijkheid van het Engelse koninkrijk zou verdwijnen. Andrew Fletcher of Saltoun en George Lockhart of Carnwath waren twee toonaangevende Schotse parlementsleden die aan zich aan het begin van de 18^{de} in dit debat mengden.

Fletcher, Lockhart en de Glorious Revolution

Andrew Fletcher werd in 1653 geboren als de oudste zoon van een welvarende landheer en was onder het bewind van James II naar het continent gevlucht, omdat hij zich kritisch had uitgelaten tegenover de katholieke vorst.¹⁷ Na enkele omzwervingen door Spanje en Italië kwam hij in de Republiek terecht en vanuit daar keerde hij met William in 1688 terug naar het Britse eiland. In zijn denken werd hij getypeerd door zijn patriottische houding.¹⁸ Dit kwam vooral tot uiting in zijn standpunten over een onafhankelijk Schots parlement dat los van de Engelse monarch besluiten kon nemen over het bewind in Schotland. George Lockhart was twintig jaar jonger dan Fletcher, geboren in 1673 in een familie behorend tot de lage Schotse adel. In tegenstelling tot Fletcher was hij een groot voorstander van de verdreven koning James II en kwam hij er openlijk voor uit dat hij een jakobiet was, een volgeling van James II en zijn zoon James ‘*The Old Pretender*’.¹⁹ Zowel Fletcher als Lockhart waren niet tevreden met koning William, maar beiden om verschillende redenen.

Als jakobiet vond Lockhart het een grote schande dat James II werd afgezet en was William per definitie een onrechtmatig heerser.²⁰ Hij was er zelfs van overtuigd dat het Schotse volk in ongenade bij God zou zijn gevallen, omdat zij de *Glorious Revolution* hadden laten plaatsvinden.²¹ Fletcher zijn afkeur lag echter minder voor de hand, eens te meer omdat hij in eerste instantie een voorstander was geweest van de *Glorious Revolution*, waarbij de katholieke monarch voor en protestante werd afgezet. Hij raakte echter al snel gedesillusioneerd over de manier waarop William de Schotse handelsbelangen dwarsboomde.²² In 1695 gaf William koninklijke goedkeuring voor opzetten van een Schotse handelsvloot voor de gebieden Afrika en Brits-Indië. In 1698 en 1699 werden er tweede Schotse expedities ondernomen om een Schotse kolonie, genaamd Caledonia, bij Darien in Panama op te richten. Fletcher was groot voorstander van deze onderneming, omdat dit zou bijdragen aan nationale welvaart en op die manier de grote armoede in Schotland zou worden terug gedrongen.²³

¹⁶ D. Szechi, *George Lockhart of Carnwath, 1681-1731: A Study in Jacobitism*, (East Linton, 2002), 46.

¹⁷ P.H. Scott, *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, (Edinburgh, 1992), 26, 57.

¹⁸ Ferguson, *Scotlands's Relations with England*, 171.

¹⁹ *Ibidem*, 203.

²⁰ Lockhart, *Memoirs*, 7.

²¹ Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 214. Voor een uitgebreide uiteenzetting van Lockharts religieuze overtuiging ven het uitverkoren Schotse volk, zie: Hoofdstuk III: Het pamflet van George Lockhart, p. 24-25.

²² Scott, *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, 57.

²³ *Ibidem*, 93.

Het opstarten van de kolonie en een succesvolle handelsvloot draaide echter uit op een mislukking, omdat de Spanjaarden claimden dat Darien Spaans grondgebied was en William de Schotten niet wilde steunen tegen de Spanjaarden, omdat dit de precaire onderhandelingen over de Spaanse successie zouden kunnen dwarsbomen.²⁴ Bovendien zou een geslaagde, Schotse handelsmissie de belangen van de handel van zowel de Engelsen als de Nederlanders dwarsbomen en om die reden stelde William verdragen op waarin werd vastgesteld dat geen enkele Engelse kolonie handel mocht drijven met Schotse handelsdelegaties en de Schotse handelsvloot geen kapitaal mocht ontvangen vanuit Londen.²⁵

Na deze mislukking was het eens te meer duidelijk dat de dubbele monarchie niet in het belang van Schotland uitdraaide. In 1701 nam het Engelse parlement de *Act of Settlement* aan. Hierin werd vastgesteld dat Anne, Mary's zus, William zou opvolgen, daar Mary in 1694 kinderloos gestorven was, en mocht Anne zelf ook kinderloos sterven, de Engelse troon naar Sophia van Hannover, een kleindochter van James I, zou gaan. Omdat deze wet alleen voor de Engelse troon gold, stond het de Schotten vrij de *Union of the Crowns* te breken en een eigen regeling te treffen voor een dergelijk scenario.²⁶ Op deze manier zou het Schotse parlement het koninkrijk kunnen verlossen van de Engelse invloed en zelf beslissingen maken op het gebied van binnenlands beleid, buitenlands beleid, het afkondigen van oorlog en vrede, het benoemen van ambtenaren en de beschikking hebben over de belasting die in Schotland werd geheven.²⁷ In de bijeenkomsten van het Schotse parlement aan het begin van de 18^{de} eeuw stond het vraagstuk van de successie dan ook centraal.

Court, Country en Cavaliers

Na de dood van William in 1702, werd hij opgevolgd door koningin Anne en werden er in 1703 nieuwe verkiezingen gehouden voor het Schotse parlement. Andrew Fletcher kwam hierin uit voor het graafschap Haddinton en George Lockhart voor Midlothian. Beiden behoorden tot een andere 'politieke partij', voor zover je in deze tijd van partijen kon spreken. Ferguson stelt dat er eerder sprake is van losse allianties tussen parlamentsleden met dezelfde opinies dan van een partijstructuur met strakke scheidslijnen, zoals deze er tussen de Tories en de Whigs wel was in het Engelse parlement.²⁸ In 1703 werden er doorgaands drie allianties onderscheiden; de *Court party*, de *Country party*, en de *Cavaliers*.

De *Court party* representeerde het hof, werd geleid door de hertog van Queensberry en volgde het beleid uit Londen. Ondanks dat de partij de naam had de *Glorious Revolution* te steunen en de presbyteriaanse belangen van de Schotse Kirk te behartigen, wilden haar leden met name de status quo

²⁴ K. Bowie, *Scottish Public Opinion and the Anglo-Scottish Union, 1699-1707*, (Woodbridge, 2007), 28.

²⁵ Scott, 1707, *The Union of Scotland and England*, 6.

²⁶ Ibidem, 7.

²⁷ Ibidem, 12.

²⁸ Ferguson, *Scotlands's Relations with England*, 186.

behouden en werd de partij daarom ook wel getypeerd als conservatief.²⁹ Met Anne als koningin verschoven de verhoudingen binnen de *Court party* echter, omdat Anne, als devoot anglicaanse, sympathieker tegenover het episcopalisme stond dan de presbyteriaanse leden.³⁰ De *Court party* had zodoende de neiging om qua religieuze standpunten meer naar het episcopalisme op te schuiven, maar dit zou vele presbyteriaanse leden in het verkeerde keelgat schieten. Bij de opening van de parlementaire sessie in 1703 schommelde de *Court party* dan ook tussen de standpunten van haar presbyteriaanse en episcopalistische leden in, op zoek naar de juiste balans.

De *Country party* was minder georganiseerd dan de *Court party* en was eerder een verzameling van leden die de macht van het Engelse hof in Schotland wilden inperken. Dit waren onder andere presbyterianen die angstig waren voor anglicaanse invloed op de Schotse Kirk, maar juist ook jakobieten die op deze manier hoopten de belangen van James te kunnen behartigen. Deze groepen met verschillende en soms uiteenlopende meningen en standpunten werden verenigd in hun patriotistische idealen, waarbij de Schotse belangen gelijk zouden staan aan de Engelse belangen en de monarch deze belangen ook als gelijk zou beschouwen. De samenkomst van de verschillende groeperingen maakte de coalitie echter ook zwak, omdat dit deze nationale gevoelens van saamhorigheid vaak ophielden te bestaan zodra de eigen belangen behartigd waren.³¹ Volgens Ferguson is er dan ook een tweedeling aan te brengen in de partij tussen de leden die enkel ontevreden waren over bijvoorbeeld het Darien-fiasco en het ideaal van gelijkheid tussen de Engelse en Schotse belangen en zij die ook daadwerkelijk verregaande hervormingen door wilden voeren om de Schotse onafhankelijkheid te waarborgen.³²

Een derde partij werd gevormd door de *Cavaliers*. Dit was een andere benaming voor de jakobieten en de voorstanders van het episcopalisme als zij los van de *Country party* opereerden. De meeste jakobieten waren overigens niet katholiek en werden dan ook verscheurd door het probleem een protestante professie aan te hangen, maar wel een katholieke vorst te steunen.³³ In hun visie van een jakobitische revolutie en het terughalen van *The Old Pretender*, zou James dan ook geen rol spelen in de kerkorganisatie om zou te voorkomen dat hun protestantse geloof teveel onderhevig werd aan katholieke regelgeving.³⁴ Een deel van de jakobitische factie vond dit echter niet voldoende geruststellend en waren van mening dat James zich zou moeten bekeren, indien hij koning werd. James heeft echter altijd duidelijk gemaakt nooit een dergelijke intentie te hebben gehad.³⁵

In eerste instantie wilde Queensberry een alliantie tussen de *Court party* en de *Cavaliers* bewerkstelligen, omdat hij zonder medewerking van een van de andere partijen geen meerderheid in

²⁹ Ferguson, *Scotlands's Relations with England*, 187.

³⁰ Bowie, *Scottish Public Opinion and the Anglo-Scottish Union*, 36.

³¹ Ferguson, *Scotlands's Relations with England*, 188.

³² *Ibidem*, 189.

³³ *Ibidem*, 193.

³⁴ Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 94.

³⁵ G.H. Jones, *The Main Stream of Jacobitism*, (Cambridge, Massachusetts, 1954), 94.

het parlement zou behalen. Daar de *Cavaliers* sympathiek tegenover het episcopalisme stonden, waren zij waarschijnlijk eerder aan de koningin te verbinden dan de *Country party* en viel zijn keuze op hen. Het was echter ook juist deze religieuze kwestie die de band tussen de twee partijen brak, omdat het merendeel van de *Court party* dit niet overeen vond stemmen met hun ideaal van het beschermen van de presbyteriaanse Kirk.³⁶ Het breken van deze coalitie werkte op zijn beurt een coalitie tussen de *Cavaliers* en de *Country party* in de hand, daar zij verenigd werden in hun ongenoegen over het Engelse hof.³⁷ Maar zoals eerder genoemd was deze band breekbaar, omdat de verschillende leden op het gebied van religie lijnrecht tegenover elkaar stonden. De *Court party* probeerde dan ook om de samenwerking te breken, zonder een van de partijen teveel tegen zich het harnas in te jagen.

In dit gecompliceerde spel van partijen, coalities en tegengestelde belangen speelde met name Andrew Fletcher een bijzondere rol. Door Ferguson wordt hij getypeerd als de leider van de hervormingsgezinden binnen de *Country party*, maar Scott stelt juist dat hij zich niet veel aantrok van partijen, moeilijk kon samenwerken en niet hield van het sluiten van compromissen.³⁸ Het karakter van Fletcher werd gekenmerkt als opvliegend, maar tegelijkertijd ook als vastberaden. Hij werd gedreven door sterke morele gevoelens, maar was nauwelijks religieus bevlogen.³⁹ Zijn politieke ideeën werden dan ook eerder beïnvloed door zijn hoge moraal, dan zijn protestante opvoeding. Zijn hoge moraal kwam vooral naar voren in zijn afkeur voor arbitraire machtsverhoudingen, zoals de erfelijkheid van het koningschap, en zijn afkeur voor onrechtvaardigheid in de wereld. Hij zocht dan ook naar manieren waarop de Engelse en Schotse belangen allebei behartigd konden worden zonder met elkaar te botsen en zo, in zijn ogen, de rechtvaardigheid te laten zegevieren. Door hedendaagse historici wordt hij dan soms ook wel als een utopist afgeschilderd, al is dit volgens Ferguson niet terecht, daar zijn standpunten ook zeer realistisch en haalbaar waren.⁴⁰ Zelfs Riley, die over het algemeen niets moet hebben van de leden van de *Country party* bestempeld Fletcher als de enige oprechte patriot binnen deze partij, die niet alleen zijn eigen belang na zou streven, maar daadwerkelijk het beste met het Schotse volk voor had.⁴¹

Voor George Lockhart was een minder prominente rol weggelegd. Hij was geen hoofdpersoon binnen de jakobitische factie, maar had eerder de functie van een loopjongen.⁴² Hij werd in 1703 wel benoemd als lid van de *Privy Council* waarin hij tot 1704 zijn functie bleef behouden, maar geen bewonderenswaardige gebeurtenissen op zijn naam kon schrijven.⁴³ Binnen de partijen van het Schotse parlement heeft hij geschoven, want ondanks het feit dat zijn overtuigingen van het

³⁶ Riley, *The Union of England and Scotland*, 49-51.

³⁷ Bowie, *Scottish Public Opinion and the Anglo-Scottish Union*, 36.

³⁸ Ferguson, *Scotland's Relations with England*, 190 en Scott, *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, 112.

³⁹ Scott, *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, 91-93.

⁴⁰ Ferguson, *Scotland's Relations with England*, 191-2.

⁴¹ Riley, *The Union of England and Scotland*, 229.

⁴² Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 4.

⁴³ *Ibidem*, 50.

episcopalisme steeds meer naar het jakobitisme schoven, voelde hij zich meer gelieerd aan de *Country party* dan aan de *Cavaliers*, omdat de eerstgenoemde meer tegenstand bood aan het hof.⁴⁴ In tegenstelling tot Fletcher was Lockhart wel religieus bevlogen en zag hij in sommige gebeurtenissen de wil van God doorschemeren.⁴⁵

Het parlementaire debat

Paul Scott stelt dat dit laatste Schotse parlement, van mei 1703 tot januari 1707, in twee fases verdeeld kan worden. De eerste fase liep van mei 1703 tot september 1705 waarin de parlementaire sessies gekleurd werden door de vastberadenheid van de oppositie om de Schotse onafhankelijkheid af te dwingen en de periode daarna tot 1707 werd juist gekenmerkt door het instorten van de oppositie met als uiteindelijke gevolg de ontbinding van het parlement door het instemmen met de *Treaty of the Union*.⁴⁶ Over het geheel gezien heeft Scott zeker een punt met deze verdeling, maar toch kan er duidelijk gesteld worden dat de oppositie tot het bittere eind heeft gestreden voor het behoud van het Schotse parlement en het waarborgen van Schotse onafhankelijkheid en deze dus niet geheel in ingestort.

In de eerste jaren van het parlement draaide het parlementaire debat echter nog niet om het al dan niet sluiten van een unie tussen de twee koninkrijken. De belangrijkste kwestie waar de *Court party* een besluit over wilde maken, was die van de opvolging. Zowel de *Country party* als de *Cavaliers* waren tegen de *Act of Settlement* zoals de Engelsen deze in 1701 hadden gesloten. De *Cavaliers* wilden immers de zoon van James II op de troon van Schotland zetten en deden er alles aan om een andere oplossing voor het successievraagstuk te dwarsbomen. Voor de *Country party* lag dit achter anders; zij wilde de soevereiniteit van het Schotse parlement waarborgen. De visies van Fletcher op dit gebied worden door Scott als dominant beschouwd.⁴⁷ Volgens Fletcher waren er twee mogelijkheden om de kwestie op te lossen. Ofwel moest er een andere opvolger voor de Schotse troon gekozen worden dan voor de Engelse troon, in dit geval was dat Sophia van Hannover, ofwel moesten er bepaalde beperkingen opgelegd worden aan Sophia om zo het Schotse belang niet te laten verdwijnen achter het Engelse. Fletcher legde zijn voorstellen vast in de *Act of Security*.

Queensberry stemde in eerste instantie niet in met het wetsvoorstel, maar omdat de oppositie ook niet instemde met de Hannoveraanse successie moest hij hoe dan ook beweging in de standpunten van de partijen krijgen, om niet in een patstelling te belanden. Godolphin, de Engelse *Lord Treasurer*, zou geopperd hebben om de Schotten met geweld te dwingen de Hannoveraanse successie te accepteren. John Robertson ziet deze dreiging echter als een bluf, omdat dat zou betekenen dat er

⁴⁴ Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 53.

⁴⁵ *Ibidem*, 198. Voor concrete voorbeelden; zie Hoofdstuk III p. 24.

⁴⁶ Scott, *1707, The Union of Scotland and England*, 13.

⁴⁷ *Ibidem*, 13.

Engelse troepen naar Schotland gestuurd moesten worden terwijl Engeland op het continent verwickeld was in de Spaanse Successieoorlog. Het terugtrekken van troepen uit deze oorlog voor een interne kwestie zou leiden tot gezichtsverlies in Europa.⁴⁸ In 1704 diende de *Countryparty* de *Act of Security* echter opnieuw in en verbond het wetsvoorstel met het goedkeuren van de *Act of Supply*. Dit laatste wetsvoorstel handelde over de toekenning van Schotse belastinggelden en troepen aan Engeland, mits de *Act of Security* ook toegekend werd. Queensberry zag in dat hij zonder de Schotse toezegging van de *Act of Supply* een veel groter probleem had en dus kon hij uiteindelijk niet anders dan in 1704 het wetsvoorstel van Fletcher de koninklijke goedkeuring toe te kennen.⁴⁹ In ieder geval behelsde het wetsvoorstel wel dat de opvolger van de troon alleen van de “*true protestant religion*” mocht zijn en was de Engelse angst voor een jakobitische opstand voorlopig geweken.⁵⁰

Na het toekennen van de *Act of Security* ontstond er voor Engeland het belang om een unie met Schotland te sluiten. Het Engelse hof vreesde dat als het Schotse parlement, in welke monarchie dan ook, los kwam te staan van de Engelse monarch, dit niet in het belang van Engeland zelf zou zijn.⁵¹ Het was daarom zeer wenselijk en zelfs noodzakelijk Schotland onder de duim te houden door het te incorporeren in een unie en zo als het ware de *Act of Security* buiten werking te stellen. Als reactie op de nieuwe Schotse wet werd in Engeland de *Alien Act* doorgevoerd om Schotland onder druk te zetten. Deze wet stelde dat er van beide koninkrijken vertegenwoordigers aangesteld moesten worden om over een dergelijke unie te onderhandelen. Daarnaast raakten alle Schotse inwoners van Engeland hun rechten van het Engelse burgerschap kwijt, werd de export van wol naar Schotland stop gezet, mocht er geen Schots linnen meer geïmporteerd worden en geen paarden, wapens en munitie meer naar Schotland vervoerd worden totdat het Schotse parlement de Hannoveraanse successie had geaccepteerd.

Onder deze omstandigheden moest er onderhandeld worden over de vorm van een unie, maar beide partijen, Engelsen en Schotten, hadden tegenovergestelde ideeën over een dergelijke unie. De Engelsen waren voorstander van een unie waarin het Schotse parlement werd ontbonden en zo het Schotse koninkrijk geheel samengevoegd werd met het Engelse tot een nieuw koninkrijk; Groot Brittannië. De Schotse oppositie zag echter een hele andere regeling voor zich en Robertson schrijft de kwaliteit van het debat over dit vraagstuk vooral toe aan Fletcher. Zijn standpunten gaven het debat de focus en de drijfkracht die het tot 1707 zou behouden.⁵² Fletchers idealen werden in die tijd bestempeld als het ideaal van een ‘federale unie’. Daarin zou Schotland haar parlement, en zo haar soevereiniteit, behouden en op basis van gelijkheid, in plaats van ondergeschiktheid, met Engeland

⁴⁸ J. Robertson, ‘An elusive sovereignty, The course of the Union debate in Scotland 1698-1707’, in: J. Robertson (ed.), *A Union for Empire: Political Thought and the British Union of 1707*, (Cambridge 1995), 205.

⁴⁹ Ferguson, *Scotland's Relations with England*, 208.

⁵⁰ Scott, *1707, The Union of Scotland and England*, 14.

⁵¹ *Ibidem*, 15.

⁵² Robertson, ‘An elusive sovereignty’, 203.

samenwerken.⁵³ Riley bestempelt de eisen van de Schotse oppositie, en die van Fletcher in het bijzonder, als overmoedig. Hij vindt dat de focus van de argumenten van de *Country party* teveel op de soevereiniteit van het Schotse parlement lagen terwijl zij hun onderhandelingspositie overschatten door niet in te zien hoe afhankelijk ze op economisch vlak van de Engelse markt waren.⁵⁴ Uiteindelijk lijkt de oppositie haar onderhandelingspositie ook te rooskleurig hebben ingeschat, gezien de afloop, maar dit heeft hele andere oorzaken gehad dan die door Riley geschetst zijn.

De doodsteek voor de oppositie

De onderhandelingspositie die de afgezanten van het Schotse parlement uiteindelijk innamen tijdens de onderhandelingen met de Engelse afgevaardigden, werd bepaald door een merkwaardige gebeurtenis. Het gaat hier om de rol van de hertog van Hamilton. Bij de aanvang van het parlement werd hij nog beschouwd als de leider van de *Country party*, maar in september 1705 stelde hij voor om de onderhandelaars in naam van het Schotse parlement te laten kiezen door de koningin in plaats van door het parlement zelf. Op deze manier elimineerde hij alle oppositieleden van deelname aan de onderhandelingen, daar Anne uiteraard alleen maar voorstanders voor een totale unie met Engeland zou selecteren. Vandaag de dag zijn historici er nog niet over uit wat deze plotselinge omslag in Hamiltons standpunt heeft veroorzaakt, vele historici, waaronder Scott, Ferguson en Robertson gaan ervan uit dat hij omgekocht is. Scott stelt dat dit het waarschijnlijkst is, gezien het bewijs dat er voor een dergelijke theorie aan te dragen is; na het sluiten van de unie in 1707 werd Hamilton beloond met een Engels hertogdom, de twee hoogste onderscheidingen in de Engelse en Schotse ridderorders, respectievelijk die van *Garter* en *Thistle*, en het ambt van Brits ambassadeur in Parijs.⁵⁵

Hamilton is waarschijnlijk niet het enige Schotse parlamentslid dat omgekocht is door de Engelsen om voor een totale unie te pleiten. Deze omgekochte parlamentsleden konden zich uiteindelijk verschuilen achter hun angst voor een jakobitische revolutie of een alliantie van Schotse jakobieten met Frankrijk, indien er geen unie werd gesloten met Engeland.⁵⁶ Naast omkoping is er ook sprake geweest van Engelse spionnen en infiltranten, waarvan Daniel Defoe de bekendste is geweest. Het was hun taak om propaganda voor een totale unie te verspreiden onder leden van de Schotse oppositie en zo hun standpunten te laten keren. Door deze tussenkomst van Engels 'management' nam de invloed van Fletcher in het parlement sterk af.⁵⁷

De enige manier waarop hij en zijn medestanderd voor een federale unie nog invloed uit zouden kunnen oefenen, was via George Lockhart. Tot ieders en zijn eigen verbazing werd hij door de koningin uitgekozen om als Schotse afgevaardigde bij de onderhandelingen over het Verdrag van unie

⁵³ Scott, *1707, The Union of Scotland and England*, 22.

⁵⁴ Riley, *The Union of England and Scotland*, 222.

⁵⁵ Scott, *1707, The Union of Scotland and England*, 35.

⁵⁶ *Ibidem*, 50.

⁵⁷ Scott, *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, 113.

te zijn. Volgens Daniel Szechi is deze benoeming een mooi voorbeeld van de onwetendheid van de Engelsen over Schotse binnenlandse zaken. De koningin en haar ministers moeten immers gedacht hebben dat Lockhart vanwege zijn familiale banden met Lord Wharton, een van de Engelse onderhandelaars, ook zou instemmen met een geïncorporeerde unie.⁵⁸ Lockhart zelf aarzelde of hij het ambt moest accepteren, maar op aanraden van onder andere Fletcher en Hamilton zou hij aanwezig zijn en zijn meningen voor zich houden om zo na afloop de *Country party* te kunnen informeren over het verloop van zaken.⁵⁹ Lockhart was zich duidelijk niet bewust van de dubbelrol die Hamilton in deze kwestie speelde en zag zijn reputatie onder de *Cavaliers* bij terugkomst aanzienlijk verslechterd.⁶⁰

Op 16 april 1706 begonnen de onderhandelingen in Londen en op 22 juli in datzelfde jaar lag er een verdrag ter discussie in het Schotse parlement. Uiteindelijk heeft het laatste debat over de unie tot 16 januari 1707 geduurd en hierin heeft met name Fletcher wederom een grote rol gespeeld. Hij wees het parlement op de gevaren van het ontbinden van het Schotse parlement zoals dit in het verdrag stond, omdat hij inzag dat er dan geen instantie meer zou zijn die de rechten van Schotland zou waarborgen. Hij voorspelde dat in het verdrag gemaakte beloftes, aangaande de veiligheid van de Schotse Kirk en het behouden van de Schotse wet, lege beloftes zouden zijn als er geen Schots parlement meer bestond om het Britse parlement hierop te wijzen.⁶¹

Conclusie

De voorspelling die Fletcher maakte in deze laatste sessie van het Schotse parlement bleek uit te komen, maar zijn redevoeringen konden toentertijd niet voorkomen dat het parlement instemde met het verdrag van de unie en zo zichzelf ontbond. Na het in gang treden van de unie nam Lockhart deel aan de jakobitische opstand van 1708. Een opstand die jammerlijk faalde en waarvoor Fletcher, en niet Lockhart, gearresteerd werd op verdenking van deelname. Na zijn gevangenschap vertrok Fletcher voor een tijd naar Holland om in 1715 te sterven in Londen. Lockhart keerde terug naar de politiek en zag het als zijn taak om de jakobitische partij bij elkaar te houden door een politieke carrière in Westminster na te streven.⁶² Door zich in Westminster te allieren met de jakobitische factie binnen de *Tory* partij behartigde Lockhart in zijn ogen de Schotse belangen. Het nastreven van het jakobitisme was volgens hem de enige manier waarop hij nog iets kon betekenen voor *The Old Pretender* en in zijn visie was dit de laatste redding voor de Schotse onafhankelijkheid. Naast Lockharts streven in Westminster bleef er van de Schotse onafhankelijkheidsidealen weinig over, behalve de woorden op papier.

⁵⁸ Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 60.

⁵⁹ Lockhart, *Memoirs*, 119-120.

⁶⁰ Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 61.

⁶¹ Scott, *The Union of Scotland and England*, 58.

⁶² Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 190.

Hoofdstuk II: De pamfletten van Andrew Fletcher

In zijn politieke carrière, werd Andrew Fletcher door tijdsgenoten, alsmede door hedendaagse historici, met name om zijn patriottische gevoelens en door een hoge moraal getypeerd.⁶³ In zijn pamfletten komt deze karaktereigenschap naar voren in de manier waarop hij afgeeft op de arbitraire machtsverhoudingen in een monarchie en de alternatieve denkbeelden die hij in zijn stukken schetst kunnen als utopisch gekenmerkt worden. In zijn idealen stonden namelijk niet alleen de belangen van Schotland centraal, maar juist het belang van een evenwichtig Europa.

Marco Geuna en Fania Oz-Salzberger typeren zijn standpunten als een nieuwe opleving van het republicanisme en kennen hem republikeinse deugden toe.⁶⁴ Hun theorie is gestoeld op zijn standpunten over de verdeling van grondbezit en zijn afkeur voor een absolute monarchie, maar in deze theorie laten ze zijn mening over een unie tussen de twee koninkrijken buiten beschouwing. Voor Fletcher zelf leek zijn hoge moraal echter eerder een tweede natuur te zijn geweest dan een bewuste keuze vanuit een religieuze of politieke overtuiging en hij heeft zichzelf dan ook nooit als een republikein beschouwd.⁶⁵ Zoals David Daiches en Paul Scott stellen, had hij daarnaast ook geen sterke religieuze overtuiging, maar beschouwde hij zichzelf wel als een beschermer van het protestante geloof.⁶⁶ Zijn pamfletten over de unie zijn dan ook niet als religieus of republikeins te typeren, maar laten het onderwerp ook niet geheel links liggen. In dit hoofdstuk zal ik aan de hand van vijf pamfletten, geschreven door Fletcher, analyseren in hoeverre Fletcher zijn standpunten toch liet beïnvloeden door religieuze zaken, in welke vorm dan ook.⁶⁷

Schotland na de Union of the Crowns

De benadeelde positie van Schotland na 1603 nam in Fletchers werken een belangrijke positie in. Zo benadrukte hij in een gesprek met de Engelse Earl of Cromerty, Sir Edward Seymour en Sir Christopher Musgrave in 1703 dat de Schotten “*an independant nation, though very much declined in*

⁶³ Lockhart, *Memoirs*, 44 en David Daiches en Paul Scott in Scott, *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, 91.

⁶⁴ M. Geuna, ‘Republicanism and Commercial Society in the Scottish Enlightenment: The Case of Adam Ferguson’, in: M. van Gelderen en Q. Skinner (ed.), *Republicanism: A Shared European Heritage, Volume II: The Values of Republicanism in Early Modern Europe*, (Cambridge 2002), 180 en F. Oz-Salzberger, ‘Scots, Germans, Republic and Commerce’, in: M. van Gelderen en Q. Skinner (ed.), *Republicanism: A Shared European Heritage, Volume II: The Values of Republicanism in Early Modern Europe*, (Cambridge 2002), 198.

⁶⁵ Scott, *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, 288.

⁶⁶ *Ibidem*, 91.

⁶⁷ De vijf pamfletten zijn: Andrew Fletcher, *Two discourses concerning the Affairs of Scotland written in the Year 1698*, David Daiches ed. (Edinburgh 1979), Andrew Fletcher, *A Speech upon the State of the Nation*, 1701, Andrew Fletcher, *An Account of a Conversation concerning of Governments For the common Good of Mankind*, 1703, David Daiches ed. (Edinburgh 1979), Andrew Fletcher, *Speeches by a Member of Parliament which Began at Edinburgh the 6th of May, 1703*, David Daiches ed. (Edinburgh 1979), Andrew Fletcher, *State of the controversy betwixt United and Separate Parliaments*, 1706.

power and reputation since the union of the crowns” waren en dat hen niet het recht ontzegd mocht worden om iets aan deze situatie te veranderen door een ander plan voor de successie op te stellen dan de Engelse *Act of Settlement*.⁶⁸ Schotland zou voornamelijk benadeeld zijn op het gebied van de handel, maar ook de economische ondergang in gedwongen zijn, omdat “*our money was spent in England, and not among ourselves*”.⁶⁹ In zijn pamflet *Two discourses concerning the Affairs of Scotland*, geschreven in het jaar 1698, benadrukte hij ook al dat de Schotse handelscompagnie door William te gronden werd gericht, terwijl het Schotslands enige hoop was om iets anders “*than a poor and inconsiderable people*” te zijn.⁷⁰ Toch stelde Fletcher dat de handelsbelangen niet de enige hekelpunten binnen de *Union of the Crowns* waren en zeker niet “*the only thing to be considered in the government of nations: and justice is due, even in point of trade, from one nation to another*”.⁷¹ In deze uitlating komt duidelijk zijn principiële en morele karakter naar voren, waarbij hij rechtvaardigheid boven economisch gewin plaatste. In zekere zin geeft deze zin een verkapte veroordeling van mercantilistische maatregelen weer. Staten hadden, volgens Fletcher, naast het drijven van handel ook andere verantwoordelijkheden tegenover elkaar en het mercantilistische principe van het opgooien van handelsbelemmeringen paste niet in zijn ideaal van rechtvaardige handel tussen staten. Staten waren het aan elkaar aan hun inwoners verplicht elkaar rechtvaardig te behandelen en niet alleen op eigen gewin uit te zijn door een mercantilistisch handelsbeleid uit te voeren.

Al Fletchers standpunten werden dus getypeerd door deze roep om rechtvaardigheid en eerlijke beleidvoering, maar zijn bevindingen zijn qua inhoud in twee categorieën te verdelen. De eerste hiervan wordt getypeerd door zijn afkeer van een arbitraire machtverhouding en zijn angst voor absolute monarchieën. Tot de tweede categorie behoren zijn ideeën over hoe een staat of natie op een ideale manier bestuurd diende te worden. In zekere zin werden zijn idealen uit de tweede categorie zelfs gevormd door de angst en afkeer voor een absolute monarchie.

Arbitraire machtsverhoudingen en absolute monarchieën

Naast de neergang die de Schotse economie had ingezet na de *Union of the Crowns* zag Fletcher ook een schrikbarende ontwikkeling in de monarchale verhoudingen tussen de koning en het parlement. Na 1603 zou de monarchie ‘absoluter’ zijn geworden. Dat wilde zeggen dat de macht van het parlement meer in de richting van de monarch geschoven zou zijn en dat het koninklijk prerogatief, de invloed van de koning, zou zijn uitgebreid. Volgens Fletcher was met name de “*prelatical party*”, de *Cavaliers*, hier de schuldige van.⁷² In Fletchers ogen hingen het tolereren van een absolute monarchie

⁶⁸ Fletcher, *An Account of a Conversation*, 113.

⁶⁹ *Ibidem*, 114.

⁷⁰ Fletcher, *Two discourses*, 30.

⁷¹ Fletcher, *An Account*, 125-6.

⁷² Fletcher, *Speeches*, 72-3.

en episcopalistische of jakobitische religieuze overtuiging met elkaar samen. Het instellen van een absolute monarchie zou niet in het belang van Schotland zijn, omdat een absoluut monarch niet de verplichting had verantwoording af te leggen aan het parlement en het hem of haar op die manier vrij stond alleen persoonlijke belangen na te streven.

In zijn pamflet *A Speech upon the State of the Nation* uit 1701 benadrukte hij de gevaarlijke situatie die was ontstaan bij de onderhandelingen tussen Engeland en Frankrijk over de Spaanse Successie. Fletcher was van mening dat de Franse koning, Lodewijk, tijdens deze onderhandelingen te veel ruimte kreeg om alle macht naar zich toe te trekken, niet alleen binnen de Franse monarchie, maar ook binnen de Europese machtsverhoudingen. Hij stelde dat Lodewijk hier de kans voor kreeg, omdat de Franse monarchie katholiek is, “*a Religion that allows men to live ill, and consecrates the Arbitrary Power of Kings*”.⁷³ Om te voorkomen dat dit ook in Schotland zou gebeuren, moesten de aanhangers van de verdreven, katholieke James II bestraft worden. Bij een eventuele terugkeer van James of diens zoon zou immers hetzelfde gebeuren als in Frankrijk en zou er in Schotland een absolute monarchie gevestigd worden. De dreiging voor het Schotse belang uit deze hoek van de samenleving moest geëlimineerd worden door “*the party of the late King James by the roots*” te vernietigen.⁷⁴

In een van Fletchers toespraken in het parlement van 1703 zei hij echter dat het gevaar voor een absolute monarchie niet alleen uit de hoek van de jakobieten kwam, maar dat ook de “*peevish, imprudent, and detestable*” houding van de presbyterianen de absolutere ontwikkeling van monarchie versterkt had.⁷⁵ Fletcher doelde met deze opmerking op de zelfingenomen houding die de presbyterianen innamen in het parlementaire debat. Als de veiligheid van de Schotse Kirk gewaarborgd bleef, trokken zij zich terug uit het debat en waren zij bereid toe te stemmen met de maatregelen die het hof voorstelde, terwijl deze in Fletchers ogen desastreus waren voor de belangen van Schotland. In dezelfde toespraak merkte hij dan ook op dat

“fawning priests of any sort, who are always disposed to place an absolute power in the prince, if he on his part wil gratify their ambition, and by all means support their form of church-government, to the persecution of all other men who will not comply with their impositions”.⁷⁶

Om de invloed van deze religieuze partijen te minimaliseren, moest volgens Fletcher de macht van de koning worden ingeperkt. Hij pleitte heel duidelijk dat het niet zijn voorstel was om de monarchie af te schaffen, maar om de koning een aantal rechten te ontnemen zodat de ware belangen, de soevereiniteit van het parlement en het opzetten van een eigen economie, voor Schotland nagestreefd konden worden en niet die van de Schotse Kirk of de *Cavaliers*. De angst van Fletcher voor een te machtige monarch vertaalde zich in zijn visie dat het noodzakelijk was om de soevereiniteit van het Schotse parlement te

⁷³ Fletcher, *A Speech upon the State of the Nation*, 2.

⁷⁴ Fletcher, *Two Discourses*, 41.

⁷⁵ Fletcher, *Speeches*, 73.

⁷⁶ *Ibidem*, 73.

waarborgen. Dit was dan ook het standpunt dat hij in het Schotse parlementaire debat vanaf 1073 uitdroeg.

Een evenwichtig Europa

Bij het analyseren van Fletchers idealen over staatsvorming is er een onderscheid te maken tussen twee verschillende visies. De eerste visie werd getypeerd door concrete acties die ondernomen moesten om de verhoudingen tussen de koninkrijken van Schotland en Engeland gelijk te trekken en zo de Schotse belangen dezelfde prioriteit als de Engelse belangen te kunnen geven. De idealen van zijn tweede beschouwing waren eerder te categoriseren als een verlangen van Fletcher om de ideale machtsverhoudingen in Europa te creëren en zo het algemene belang van de mensheid voorop te stellen. In deze laatste utopische variant werden de bestaande, monarchale structuren van Europa compleet losgelaten, terwijl deze in zijn eerste standpunten bleven bestaan.

De parlementaire sessie van 1703 draaide in eerste instantie om het vaststellen van een successieregeling na het overlijden van koningin Anne. Een van de concrete acties die het Schotse parlement volgens Fletcher moest ondernemen in deze kwestie was het opstellen van een wet “*to secure our religion, liberty and trade, in case of the said event [the death of her Majesty], before any act of supply, or other business whatever be brought into deliberation*”.⁷⁷ Dit voorstel zou later de *Act of Security* worden en zou het Schotse parlement moeten behoeden voor teveel Engelse invloeden op de Schotse gang van zaken. Deze invloed zou inmiddels immers zo groot zijn dat het naar de buitenwereld toe eerder leek alsof Schotland een “*conquered province than a free independent people*” was.⁷⁸ Fletcher vond het echter kwalijker dat naast deze reputatie op het continent, de Engelse invloed het parlement corrupt had gemaakt:

*“If our ministers continue to be appointed by the English court, and this nation may not be permitted to dispose of the offices and places of this kingdom to balance the English bribery, they will corrupt everything to that degree, that if any of our laws stand in their way, they will get them repealed.”*⁷⁹

Fletchers standpunt om onder het juk van de Engelse uit te komen en het recht tot de benoeming van ambtenaren in eigen handen te krijgen, vond steun onder andere Schotse parlementariërs, zowel bij de jakobieten als de presbyterianen, in de vorm van de *Act of Security*.

Na het toekennen van de Koninklijke goedkeuring voor de *Act of Security* door Queensberry in 1704, centreerde het parlementaire debat zich om het vraagstuk over een unie tussen Engeland en Schotland. In het ventileren van zijn standpunten omtrent deze kwestie, sijnelde Fletchers grotere visie

⁷⁷ Fletcher, *Speeches*, 69.

⁷⁸ *Ibidem*, 70.

⁷⁹ *Ibidem*, 71.

voor een ideale staat door. Zijn argumenten zijn minder specifiek gericht op de verhoudingen tussen Engeland en Schotland, maar allesomvattender in het schetsen van een staat die het “*common good of mankind*” voorop stelde. Uiteraard streed hij in het parlement voor een unie waarin het Schotse parlement bleef bestaan naast het Engelse, een zogenaamde ‘federale unie’, omdat Schotland anders een Engelse kolonie zou worden. Om dit standpunt kracht bij te zetten trok hij de vergelijking met de verdragen die in het verleden door Ierland en Wales met Engeland gesloten waren en hoe beide gebieden nu werden beschouwd als veroverd gebied en geen enkele inspraak hadden in het Engelse parlement.⁸⁰

Fletchers idee van een ‘perfecte’ unie ging echter verder dan zijn streven in het parlementaire debat om het Schotse parlement het behouden. In zijn gesprek met de Engelse Earl of Cromerty, Sir. Edward Seymour en Sir Christopher Musgrave in 1703 schetste hij een beeld van een unie tussen de gebieden van Engeland, Ierland en Schotland. De belangrijkste steden van deze gebieden zouden een soeverein beleid moeten voeren op interne zaken, maar in een unie verbonden moeten zijn. Omdat de staten op zichzelf “*not of force sufficient*” waren “*to defend themselves, a considerable number of them should be united together for the common safety; by which Union and league they will be enable to resist a powerful invasion, and yet remain incapable of conquest*”.⁸¹ Door het samenstellen van dergelijk unies in heel Europa, zouden ‘staten’ of samenwerkingsverbanden ontstaan die door de samenwerking op het gebied van verdediging, niet veroverd konden worden door de andere coalities. Iedere corporatie van soevereine steden moest immers machtig genoeg zijn om zichzelf te kunnen verdedigen, maar te klein om een andere corporatie van steden te kunnen overwinnen. Op deze manier werd de expansiedrang van de huidige staten geëlimineerd en zouden de volkeren van Europa in een evenwichtige staat van vrede kunnen samenleven. De kleinere omvang van het bestuurlijk apparaat van de soevereine steden zou als bijkomend voordeel hebben dat er minder corruptie zou zijn; “*this Union...will preserve us so effectually from those two calamities, war and corruption of manners. This is the only just and rational kind of union. All other coalitions are but the unjust subjection of one people to another*”.⁸²

In deze theorie van een perfecte unie leek Fletcher de monarchie, zoals deze bestond, af te willen schaffen, maar de leider van iedere soevereine stad bestempelde hij als een prins.⁸³ Hieruit blijkt dat Fletcher niet zozeer de monarchieën in Europa wilde zijn verdwijnen, maar ze eerder in grootte wilde doen slinken. Een kleinere monarchie zou immers minder corrupt zijn en op die manier meer toegepast zijn om de belangen van de bevolking als geheel te kunnen behartigen. Door in zijn ideologie te pleiten voor kleinere koninkrijken, komt wederom Fletchers angst voor grote, zelfzuchtige monarchen en grote corrupte staatsbesturen naar voren die zouden ontstaan bij een unie tussen

⁸⁰ Fletcher, *An Account of a Conversation*, 121.

⁸¹ *Ibidem*, 133.

⁸² Fletcher, *An Account*, 135-6.

⁸³ *Ibidem*, 136.

Engeland en Schotland. John Robertson stelt echter dat Fletcher met het uiteenzetten van zijn ideologie en het voorstel de koninkrijken op te breken in kleinere ‘staatjes’, juist kritiek leverde op de federale unie zoals deze door de oppositie in het Schotse parlement voorgesteld wordt. Deze federale unie zou de soevereiniteit van de Schotse natie immers niet waarborgen, omdat het nog altijd om de verhouding tussen een klein Schotland en een groot Engeland zou gaan en er dus nog steeds geen evenwichtig tussen de twee koninkrijken zou zijn. Dit zou alleen kunnen als de structuren van koninkrijken volledig losgelaten zouden worden.⁸⁴ Omdat Fletcher echter inzag dat het geen reëel streven zou zijn om de complete structuren van koninkrijken in Europa om te gooien naar die van soevereine steden, verbonden in defensieve allianties, was het voorstellen van de federale unie met behoud van het Schotse parlement het enige realistische alternatief dat overbleef.

Conclusie

Zoals Robertson stelt, vreesde Fletcher zelfs bij het creëren van een federale unie voor de soevereiniteit van Schotland, want er waren grote verschillen waar te nemen tussen een federale unie tussen de twee koninkrijken en zijn ideaal van de coalities tussen autonome steden. In ieder geval gaf het behoud van een Schots parlement, zoals bij de totstandkoming van een federale unie, echter nog enige zekerheid om tegenstand te bieden tegen een Engelse monarch en zo de Schotse belangen te behartigen. Concluderend kan gesteld worden dat Andrew Fletcher zijn visie over een unie tussen de twee koninkrijken voornamelijk modelleerde naar de noodzaak om het vestigen van een absolute monarchistische overheersing van Schotland te voorkomen.

Geuna en Oz-Salzberger stellen dat hij door zijn denkbeelden een herleving van het republicanisme teweeg heeft gebracht, maar deze stelling gaat in tegen zijn ideaal om iedere autonome stad te laten besturen door een ‘prins’. Fletcher pleitte in zijn pamfletten niet voor een volledige afschaffing van de monarchie en kan om die reden niet als een republikein bestempeld worden, zo vinden ook Scott en Robertson.⁸⁵ Er is echter een grote kans dat Fletcher zich in zijn denkbeelden wel heeft laten beïnvloeden door de republikeinse theorie van het *civic humanism*. In de beschrijving van M. Goldsmith trachtte het *civic humanism* een gebalanceerde staat te creëren door twee machtige ‘apparaten’ –bijvoorbeeld volk en adel of monarch en parlement- tegenover elkaar te zetten, om op die manier corruptie in een staat uit te bannen en een staat te creëren waarin vrijheid en deugdelijkheid centraal stonden.⁸⁶ Gezien de overeenkomsten tussen de kernwaarden van het *civic humanism* en de idealen van Fletcher - een gelimiteerde macht van de monarch, het uitbannen van corruptie en het waarborgen van vrijheid - valt het niet te ontkennen dat hij door deze denkbeelden beïnvloed is. Het

⁸⁴ Robertson, ‘An elusive sovereignty’, 210.

⁸⁵ Scott, *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, 288 en Robertson, ‘An elusive sovereignty’, 212.

⁸⁶ M.M. Goldsmith, ‘Regulating Anew the Moral and Political Sentiments of Mankind: Bernard Mandeville and the Scottish Enlightenment’, *Journal of the History of Ideas*, 49.4 (1988), 587-8.

blijft echter staan dat hij zichzelf nooit uitgesproken heeft over het feit dat hij een republikein zou zijn en zijn denkbelden daarom niet als louter republikeins gedachtegoed kunnen worden afgeschilderd. Hij liet zich immers niet leiden door een grote politieke stroming of partijpolitiek, maar door het nastreven van zijn eigen idealen van rechtvaardigheid en het algemeen goed van de mensheid.

Het is lastig vast te stellen of deze idealen en zijn hoge moraal voort kwamen uit een religieuze overtuiging. Ondanks het feit dat hij zich inhoudelijk verbonden voelde met het protestantisme, liet hij zich in zijn visie over het staatsbestuur niet uit over religieuze dogma's. Hij leek eerder van mening te zijn dat politiek en religie niet met elkaar verbonden moesten worden daar hij ervan overtuigd was dat zowel de jakobieten als de presbyterianen in staat waren het belang van de Schotse natie te verloochenen in ruil voor de machtsbelangen van hun eigen religieuze structuren. De zeldzame keren dat Fletcher zich in zijn pamfletten uit liet over religieuze thema's was dit in de vorm van het ventileren van zijn angst voor het huichelaarachtige karakter van de *Cavaliers* en de presbyterianen of zijn angst voor een katholieke monarch, die in zijn ogen niets anders dan een absoluut monarch kon zijn. Het lijkt met name deze afkeer voor andere religieuze overtuigingen te zijn die hem dreef, dan een eigen religieuze devotie. Fletchers politieke standpunten zijn weinig religieus getint daar hij zijn politieke visie dus niet liet beïnvloeden door zijn protestantse opvoeding. Hij liet echter juist zijn keuzes op religieus vlak bepalen door zijn politieke idealen.

Hoofdstuk III: Het pamflet van George Lockhart

George Lockhart beschrijft in zijn *Memoirs Concerning the Affairs of Scotland* een gedetailleerd verslag van de parlementaire debatten tussen 1702 en 1707. Lockhart heeft het stuk waarschijnlijk geschreven tussen 1708 en 1711, maar had niet de intentie het uit te geven voor 1750, gezien de gevoelige informatie over de omkoopschandalen in het sluiten van het verdrag van de unie die erin beschreven worden.⁸⁷ Om dezelfde reden heeft Lockhart het manuscript niet ondertekend en lijkt de ik-persoon in het pamflet ook iemand anders te zijn dan George Lockhart, daar hij in derde persoon schrijft als hij over Lockhart schrijft. In 1714 werd het echter al anoniem uitgegeven nadat de hertog van Dalrymple een blauwdruk in handen had gekregen.

Ondanks het feit dat hij zijn stuk anoniem heeft geschreven, heeft het pamflet een beschrijvende en observerende aard en is het geen duidelijke uiteenzetting van Lockharts standpunten. De *Memoirs* zijn dan ook meer klaagzang op de uitkomst van de parlementaire sessies met als desastreuze climax het verdrag van de unie in 1707. Het weinig opiniërende karakter van het stuk wordt voor een deel verklaard door het feit dat het een verbitterde terugblik is op zaken die niet meer ongedaan gemaakt kunnen worden. In zekere zin zou het onzinnig zijn om een opiniërend stuk te schrijven, omdat de beslissing al was genomen. Om toch iets te kunnen bepalen over de standpunten die Lockhart in het parlement heeft aangehangen, moeten we dus voornamelijk afgaan op de wetenschap dat hij een openlijk jakobiet was en sympathiseerde met de *Cavaliers*, maar zich ook als een van de losse Jacobieten aan de hervormingsgezinden binnen de *Country party*, zoals Hamilton en Fletcher, lieerde. Deze laatste aanname wordt duidelijk als Lockhart beschrijft hoe hij om raad vroeg aan Hamilton en Fletcher over het al dan niet accepteren van zijn ambt als Schotse afgezant voor de onderhandelingen over het verdrag van de unie.⁸⁸

Uit zijn beschrijving van de parlementaire debatten en het aanhalen van argumenten van andere parlementsleden bleek duidelijk dat hij tegen de gesloten unie met Engeland was. In zijn klaagzang liet Lockhart een aantal punten duidelijk naar voren komen waarover hij zijn onvrede wilde tonen. Deze punten zijn in te delen in drie, nauw samenhangende, categorieën. Ten eerste was er zijn onvrede over het afzetten van James II en de *Glorious Revolution* die daarop volgde. Hij verbond dit punt met zijn tweede grote ontevredenheid, namelijk de mate waarop de Schotse gang van zaken beïnvloedt werd door Engelse bemoeienis. Zijn derde ergernis betrof de manier waarop het verdrag van de unie tot stand gekomen was en de manier waarop de Schotse afgezanten te toegeeflijk waren tegenover de Engelsen tijdens de onderhandelingen over de unie.

⁸⁷ P.H. Scott in de inleiding van Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, vi.

⁸⁸ Lockhart, *Memoirs*, 120.

De rol van God en de onrechtmatigheid van de Glorious Revolution

Lockharts politieke standpunten werden sterk beïnvloed door zijn overtuiging dat God een actieve rol op aarde had. Zo beschreef hij in zijn *Memoirs* een passage waarin het begon te regenen tijdens een discussie over een wetsvoorstel. Door het geluid van de regendruppels op het loden dak was de discussie niet langer te verstaan en zo zou God zijn onvrede over de kwestie hebben uitgedrukt.⁸⁹ Lockharts visie over de invloed die God op de aarde uitoefende, ging echter verder dan dit voorbeeld. Zo was hij ervan overtuigd dat de Schotten het nieuwe uitverkoren volk van God waren, maar dat zij uit diens gratie waren gevallen na de voltooiing van de *Glorious Revolution*.⁹⁰

Door het afzetten van James en het aanstellen van Mary en William werd immers niet vastgehouden aan het principe van de erfelijkheid van het koningschap en Lockhart hing de theorie aan dat God zijn wil juist in deze erfelijkheid uitdrukte. Door het ingrijpen van het Engelse volk en het aanstellen van Mary en William voor de dood van James II werd deze goddelijke wil dus ondermijnd. Al op een van de eerste pagina's van zijn *Memoirs* beschreef Lockhart de gebeurtenis als een “*violent torrent which rushed down upon all such as had the least regard for the royal family*”.⁹¹ Om het Schotse volk te straffen voor het toestaan van de *Glorious Revolution* zou God de invloed van de Engelsen in Schotland hebben vergroot via Queensberry. Queensberry was volgens Lockhart schuldig aan “*enslaving Scotland, and invading her honour, liberty and trade, and rendering her obsequious to the measures and interest of England*”.⁹² Volgens Lockhart was het terugdraaien van de *Glorious Revolution*, door James II te steunen, de enige manier voor het Schotse volk om weer bij God in de gratie te vallen.⁹³ Door deze religieuze overtuiging verschoven zijn politieke standpunten, beïnvloed door gematigde episcopalistische gevoelens, meer en meer naar die van een radicale, doch protestante, jakobiet.⁹⁴

Lockharts steun aan de Stuarts kwam dus voort uit zijn patriottische gevoelens die gestuurd werden door zijn religieuze overtuiging dat Schotland het gekozen volk van God was. Toch was hij zich ervan bewust dat deze twee idealen, het steunen van de Stuart-dynastie en de belangen van de Schotse natie, niet per se met elkaar in balans te brengen waren. Tegenstanders van James vreesden immers een katholieke nachtmerrie indien de *Pretender* terug zou keren op de troon en dit was zeker niet in het belang van het protestantse Schotland. Lockhart was er echter van overtuigd dat God dit nooit toe zou laten en dat hij in zijn voorzienigheid zorg zou dragen voor James' gehoorzaamheid aan het Schotse parlement.⁹⁵ Op die manier vond Lockhart zijn eigen oplossing voor het paradoxale

⁸⁹ Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 198-9.

⁹⁰ *Ibidem*, 214.

⁹¹ Lockhart, *Memoirs*, 7.

⁹² *Ibidem*, 11.

⁹³ Szechi, *George Lockhart of Carnwath*, 214.

⁹⁴ *Ibidem*, 210.

⁹⁵ *Ibidem*, 210.

vraagstuk waar vele jakobieten niet uit kwamen; namelijk het hebben van een protestantse levensovertuiging en het steunen van een katholieke vorst.

Al leek Lockhart een sluitende theorie te hebben voor zijn steun aan James, liet hij zich in zijn *Memoirs* nauwelijks uit over zijn steun aan de jakobieten. Wellicht heeft dit te maken met het feit dat hij het stuk anoniem geschreven heeft en zijn identiteit niet wilde prijsgeven door zijn eigen standpunten teveel laten doorschemeren. Waarschijnlijk was hij angstig voor de manier waarop er werd gereageerd op een te jakobitisch gekleurd stuk, daar er strenge straffen konden staan op het produceren en verspreiden van dergelijke literatuur. Wel komt in zijn stuk duidelijk zijn onvrede over het afzetten van James II en vertrouwen in de Jakobieten naar voren. Zo schreef hij over de aanhangers van James vlak na de *Glorious Revolution* dat “*certain it is, had they been unanimous amongst themselves, they were strong enough to have opposed the fanatic party, and crossed them in most of their designs with relation to both church and state*”.⁹⁶ Uit dit citaat bleek niet alleen zijn afkeur voor de revolutie maar ook zijn wens dat de jakobieten in die eerste weken daarna succesvol waren geweest in het terugdraaien ervan. Het was immers alleen op deze manier dat het Schotse volk terug kon vallen in de gratie van God. Een unie met Engeland zou dit vooruitzicht echter onmogelijk maken, omdat een unie ook de acceptatie van de Hannoveraanse successie zou betekenen. Zo zou de terugkeer van de *Pretender* definitief uitgesloten worden en de *Glorious Revolution* voltooid zijn. Door deze vervolmaking van de revolutie zouden de Schotten geruïneerd worden, daar zij geen mogelijkheid meer hadden zich een weg terug te banen in de goddelijke genade.

Engelse invloed op het Schotse beleid

In het verlengde van zijn afkeur van de *Glorious Revolution* was de invloed die Engeland had op het Schotse beleid voor Lockhart een tweede doorn in het oog:

“And it cannot be thought strange that Scotsmen’s blood did boil to see the English (our inveterate enemies) have such influence over all our affairs, that the Royal assent should be granted or refused to the laws the Parliament made, as they thought proper, and, in short, every thing concerning Scots affairs determined by them, with regard only to the interest of England”.⁹⁷

In het verlengde van deze onvrede was Lockhart dan ook een groot voorstander van de *Act of Security*, die grotendeels gemodelleerd was naar de standpunten van Andrew Fletcher. Hij bewonderde “*that worthy and never-enough-to-be-praised patriot, Andrew Fletcher of Salton*” om zijn vastberadenheid en zijn inzet voor het algemene belang van alle Schotten.⁹⁸ Toen het wetsvoorstel in 1704 uiteindelijk werd goedgekeurd door het hof, gaf dit de *Cavaliers* volgens Lockhart dan ook nieuwe moed “*to*

⁹⁶ Lockhart, *Memoirs*, 7.

⁹⁷ *Ibidem*, 39-40.

⁹⁸ *Ibidem*, 40.

renew their assurances of continuing faithful in defence of the monarchy and [the] country”, daar hij hen een groot aandeel toeschrijft in het opnieuw aandragen van het voorstel en het afdwingen van een stemming.⁹⁹ Uit zijn steun van de *Act of Security* steunde en zijn bewondering voor Fletcher bleek nog eens dat Lockhart sterke patriottische gevoelens had en het in het belang van Schotland ziet om onafhankelijk van Engeland te zijn.

Vanuit zijn jakobitische achtergrond was het ook logisch om de wet te steunen, omdat deze tegen de Hannoveraanse successie inging en uitstel bood voor het vaststellen van een andere oplossing van de successie na het overlijden van Anne. Hetzelfde wetsvoorstel bepaalde echter ook dat de opvolger van Anne van de “*true protestant religion*” moest zijn en op deze manier sloot dit de deur voor een katholieke vorst zoals de *Pretender*. Lockhart refereerde in zijn schrijven echter geen moment aan deze passage. Zijn stilzwijgen was waarschijnlijk wederom te wijten aan zijn angst voor vervolging vanwege dergelijke uitspraken. Daarnaast had Lockhart het vertrouwen dat God de Schotten zou beschermen tegen de invloeden van het katholicisme.

Toen het debat in het parlement zich na 1704 centreerde om de vraag over het sluiten van een unie tussen Engeland en Schotland, nam Lockhart duidelijk het standpunt in tegen het voorstel van een totale unie. In zijn ogen hebben de Engelsen dit voorstel louter gedaan “*because it rivetted the Scots in perpetual slavery, depriving them of any Legal method to redress themselves of the injuries they might receive from them by keeping them poor and under their chains*”.¹⁰⁰ Wederom sprak Lockhart zich alleen uit over de manier waarop de Engelsen de Schotten onder de duim wilden houden en pleitte hij niet voor het terughalen van James. Door het uitten van zijn commentaar op de *Act of Security* en het voorstel van een unie tussen de twee koninkrijken is het duidelijk dat Lockharts patriottistische gevoelens boven zijn jakobitische overtuigingen stonden.

Schotse toegeeflijkheid bij de onderhandelingen

Toen Hamilton besloot dat de afgezanten voor de onderhandelingen van het verdrag van de unie door de koningin benoemd moesten worden, werd dit moment door Lockhart gemarkeerd als “*the commencement of Scotland’s ruine, and any person that will be at the pains to reflect upon the management of this affair must be the more enraged when he sees how easily it might have been, and yet was not, prevented*”.¹⁰¹ Voor Lockhart waren de omstandigheden waarin de unie in 1707 uiteindelijk werd gesloten en met name de afwezigheid van Schots verzet tegen de Engelse ideeën tijdens de onderhandelingen over het unieverdrag de doodsteek voor Schotland. Uiteraard maakte zijn eigen aandeel in de onderhandelingen in Londen geen deel uit van de catastrofe. Hem trof geen blaam, want hij had immers met Fletcher en Hamilton besproken zijn mening niet te ventileren tijdens het

⁹⁹ Lockhart, *Memoirs*, 75.

¹⁰⁰ Ibidem, 101.

¹⁰¹ Ibidem, 106.

overleg, daar hij op deze manier zijn jakobitische aard en afkeuring van de unie niet zou blootgeven. Alleen door zijn waren intenties en bedenken verborgen te houden, kon hij informatie verzamelen over de onderhandelingen en deze doorsluizen naar de Schotse oppositiepartij, de *country party*.

Lockhart nam het de overige Schotse afgezanten die deel namen aan de onderhandelingen echter wel kwalijk “*how pittingly they abandoned their proposal of a foederal, and accepted of an incorporating, union, basely betraying and meanly giving up the sovereignty, independency, liberty, laws, interest and honour of their native country...*”.¹⁰² Hij wijdde deze toegeeflijkheid van de Schotten aan het nastreven van eigen belang. De Schotse afgezanten zouden inzien dat zij hun eigen hachje konden redden door het Schotse parlement te ontbinden indien zij in zouden stemmen met het Engelse voorstel voor een totale unie. Zou het Schotse parlement echter blijven bestaan, dan zouden zij immers na afloop van de onderhandelingen ongetwijfeld gestraft worden door de oppositie in het Schotse parlement voor de houding die zij hadden aangenomen tussen 1688 en 1707. De standpunten die zij in deze periode hadden aangehangen was niet in het belang van de Schotse natie en de Schotse onafhankelijkheid geweest en hiervoor zouden zij worden afgestraft.¹⁰³ Daarnaast was er in vele gevallen ook sprake van omkoping van Schotse parlementsleden door de Engelsen om voor het voorstel te stemmen. Lockhart schreef terneergeslagen dat “*the Union was cramm'd down Scotland's Throat*” door de invloed die de Engelsen uitoefenden op het Schotse parlement.¹⁰⁴

Conclusie

In zijn *Memoirs* liet Lockhart duidelijk blijken dat hij een tegenstander van een unie tussen Engeland en Schotland was. Hij stoelde zijn onvrede over de gesloten unie op de drie uitgewerkte punten, maar deze punten zijn niet los van elkaar te zien. Gekoppeld aan zijn theorie over de uitverkorenheid van het Schotse volk vormen ze zelfs een eenheid. In deze eenheid is zijn standpunt over de onrechtmatigheid van de *Glorious Revolution* de oorzaak van het probleem van de Engelse invloed op het Schotse beleid. De onderhandelingen over het unieverdrag zouden een oplossing kunnen zijn geweest als hierbij werd besloten dat het Schotse parlement zou blijven bestaan naast het Engelse en de Hannoveraanse successie niet werd geaccepteerd in Schotland. Door de toegeeflijkheid van de Schotse afgezanten bij de onderhandelingen, werd dit echter een gemiste kans.

De tegenstand die Lockhart biedt aan de unie kwam dus volledig voort uit zijn religieuze overtuiging dat Schotland het nieuwe Israël was en werd gekleurd door zijn sterke patriottische gevoelens. Zijn keuze om zich na de revolutie aan de kant van James II te scharen, was dus slechts een middel om zijn eigen doelstelling te kunnen bereiken en geen doel op zichzelf. Lockharts doel was immers het behartigen van de Schotse belangen en dit kon alleen door terug in de Gods genade te

¹⁰² Lockhart, *Memoirs*, 131.

¹⁰³ Ibidem, 123.

¹⁰⁴ Ibidem, 137.

komen. Om dit te kunnen bereiken moest de revolutie worden terug gedraaid en om deze reden besloot Lockhart de jakobieten te steunen.

Ondanks zijn steun aan de jakobieten, zijn de *Memoirs* niet erg ideologisch getint. Een mogelijke verklaring is tweeledig. Ten eerste was Lockhart waarschijnlijk angstig voor eventuele bestraffing van het ventileren van de jakobitische standpunten en zou een dergelijk stuk ook niet goed ontvangen worden bij andere oppositieleden. Op deze manier zou Lockhart zichzelf binnen de *country party* buiten spel zetten. Zijn stilzwijgen was in deze zin dus een noodzaak. Ten tweede was zijn besluit om een jakobiet te worden dus slechts een middel en niet een op zichzelf staand doel. Het steunen van een katholieke vorst was echter een keuze die op het eerste gezicht inging tegen zijn eigen religieuze achtergrond, namelijk die van een protestante episcopalist, maar tegen de achtergrond van zijn overtuiging van het Schotse volk als het nieuw gekozen volk van God in een heel ander daglicht kwam te staan. George Lockhart liet zijn politieke overtuigingen en standpunten niet alleen beïnvloeden door zijn geloof, maar vormde zijn politieke loyaliteit er volledig voor om.

Conclusie

Op het eerste gezicht leken Fletcher en Lockhart dezelfde patriottische doelstelling te hebben; het voorkomen van de totstandkoming van een totale unie tussen Schotland en Engeland. Ze waren beiden voorstanders van het instellen van een federale unie, waarbij beide parlementen naast elkaar zouden blijven bestaan. Op die manier zou het Schotse parlement voorwaarden aan de kroon kunnen stellen om zo de Schotse handelsbelangen veilig te stellen en te voorkomen dat het Schotse beleid teveel beïnvloed werd door Engelse idealen. Beiden hadden echter een compleet andere drijfveer om dit standpunt aan te hangen.

Andrew Fletcher liet zich leiden door een hoge moraal en plaatste zijn idealen over de staatsvorming in Schotland in een breder, Europees kader. Hij wordt door velen een patriot genoemd, maar aan zijn theorie over de ideale verhoudingen tussen de verschillende stadstaatjes, leek eerder een filantropisch tintje te zitten. Hij beredeneerde niet vanuit eigen belang of louter het Schotse belang, maar eerder met het algemeen welzijn van de mensheid in Europa voor ogen. Hierin verschilde George Lockhart wezenlijk van hem. Hij zag het Schotse volk juist als verheven boven alle andere volken en stelde alles in werking om het belang van een onafhankelijk Schotland na te streven. Daarbij ging het hem niet eens om de algemene protestante bevolking, maar louter om het Schotse volk.

Zijn vertrouwen in de uitverkorenheid van het Schotse volk was zelfs zo groot, dat hij bereid was een katholieke vorst terug te halen en hier geen gevaren in zag. Terwijl Fletcher een katholiek vorst in verband bracht met een absoluut heerser en ervan overtuigd was dat dit de slechtste staatsvorm was die bestond, vertrouwde Lockhart op God. Hij vertrouwde op de hand van God om het Schotse volk te behoeden voor een paapse nachtmerrie waarbij de vorst geen gehoor zou geven aan het parlement. Het was juist dit blindelings vertrouwen van de presbyterianen en de jakobieten op de hand van God dat Fletcher zo verafschuwde. Al liet George Lockhart zich lovend uit over Andrew Fletcher, “de perfecte patriot”, lijkt het mij sterk dat deze affectie door Fletcher beantwoord werd.

Deze essentiële verschillen in normen en waarden en achtergronden illustreren hoe breekbaar de coalitie tussen de *Countryparty* en de *Cavaliers* eigenlijk was. Naast hun afkeer voor een totale unie met Engeland en hun gezamenlijke vijand, het Engelse hof en de *Courtparty*, hadden ze weinig met elkaar gemeen. Het broze huwelijk kon dan ook niet voldoende weerstand bieden tegen het Engelse geld en de Engelse beloftes waarmee de unie uiteindelijk tot stand kwam.

Als we Fletcher en Lockhart in de bredere, Europese ontwikkelingen van die tijd plaatsen, die van religieuze politiek naar economische politiek, kan gesteld worden dat Lockhart een politicus ‘van de oude stempel’ was. Zijn politieke ideeën kwamen voort uit zijn religieuze overtuiging en al zijn standpunten waren te herleiden naar deze overtuiging. Daarentegen was Fletcher een ‘modernere’ politicus. Hij liet zich niet leiden door zijn geloof, maar door zijn eigen kennis van economie en

staatsvorming. Dit betekende echter niet dat hij compleet buiten het religieuze leven stond, hij was immers protestant, maar in zijn politieke carrière liet hij hier weinig van doorschemeren.

Rond 1707 waren religie en politiek nog lang niet los van elkaar te zien, zoals dat aan het eind van de 19^{de} eeuw wel het geval was, maar er vond zeker een verschuiving van religieus gestuurde politiek naar economisch gestuurde politiek plaats. De vergelijking tussen George Lockhart en Andrew Fletcher illustreert deze wisseling van de wacht.

Literatuurlijst

Primaire literatuur

Andrew Fletcher, *Two discourses concerning the Affairs of Scotland written in the Year 1698*, David Daiches ed. (Edinburgh 1979).

Andrew Fletcher, *A Speech upon the State of the Nation*, 1701.

Andrew Fletcher, *State of the controversy betwixt United and Separate Parliaments*, 1706.

Andrew Fletcher, *Speeches by a Member of Parliament which Began at Edinburgh the 6th of May, 1703*, David Daiches ed. (Edinburgh 1979).

Andrew Fletcher, *An Account of a Conversation concerning of Governments For the common Good of Mankind, 1703*, David Daiches ed. (Edinburgh 1979).

George Lockhart, *Memoirs*, Daniel Szechi ed. (Aberdeen 1995).

Secundaire literatuur

Bowie, K., 'Public Opinion, Popular Politics and the Union of 1707', *The Scottish Historical Review*, vol. 82, nr. 214 (Edinburgh 2003) 226-260.

Bowie, K., *Scottish Public Opinion and the Anglo-Scottish Union, 1699-1707*, (Woodbridge, 2007).

Daiches, D., *Andrew Fletcher of Saltoun, Selected Political Writings and Speeches*, (Edinburg, 1979).

Ferguson, W., *Scotlands's Relations with England: A Survey to 1707*, (Edinburgh, 1977).

Geuna, M., 'Republicanism and Commercial Society in the Scottish Enlightenment: The Case of Adam Ferguson', in: M. van Gelderen en Q. Skinner (ed.), *Republicanism: A Shared European Heritage, Volume II: The Values of Republicanism in Early Modern Europe*, (Cambridge 2002) 177-196.

Goldsmith, M.M., 'Regulating Anew the Moral and Political Sentiments of Mankind: Bernard Mandeville and the Scottish Enlightenment', *Journal of the History of Ideas*, 49.4 (1988) 587-606.

Holmes, G. (ed.), *Britain after the Glorious Revolution, 1689-1714*, (Londen, 1969).

Jones, G.H., *The Main Stream of Jacobitism*, (Cambridge, Massachusetts, 1954).

McLay, K.A.J., 'The Blessed Trinity: The Army, the Navy and Providence in the Conduct of Warfare, 1688-1713', in: D.M.L. Onnekink, *War and Religion after Westphalia, 1648-1713*, (Farnham, 2009) 103-120.

Onnekink, D.M.L., 'Introduction: The 'Dark Alliance' between Religion and War', in: D.M.L. Onnekink, *War and Religion after Westphalia, 1648-1713*, (Farnham, 2009) 1-15.

Oz-Salzberger, F., 'Scots, Germans, Republic and Commerce', in: M. van Gelderen en Q. Skinner (ed.), *Republicanism: A Shared European Heritage, Volume II: The Values of Republicanism in Early Modern Europe*, (Cambridge 2002) 197-226.

Riley, P.W.J., *The Union of England and Scotland: A study in Anglo-Scottish politics of the eighteenth century*, (Manchester, 1978).

Robertson, J. 'An elusive sovereignty, The course of the Union debate in Scotland 1698-1707', in: J. Robertson (ed.), *A Union for Empire: Political Thought and the British Union of 1707*, (Cambridge 1995) 198-227.

Scott, P.H., *1707, The Union of Scotland and England*, (Edinburgh, 1979).

Scott, P.H., *Andrew Fletcher and The Treaty of the Union*, (Edinburgh, 1992).

Szechi, D., *George Lockhart of Carnwath, 1681-1731: A Study in Jacobitism*, (East Linton, 2002).

Thompson, A., 'The balance of power, Universal monarchy and the protestant interest', in idem, *Britain, Hanover and the Protestant Interest, 1688-1756* (Woodbridge, 2006) 25-41.

Whatley, C.A., 'The Issues Facing Scotland in 1707', in: Stewart J. Brown en Christopher A. Whatley (ed.), *Union of 1707: New Dimensions*, (Edinburgh 2008), 1-32.